

Opgavenboekje

centraal schriftelijk examen

Nederlands

vmbo gl en tl

2026

tijdvak 2

maandag 22 juni

13.30 - 15.30 uur

- Bij dit examen horen een bijlage en een uitwerkbijlage.
- Beantwoord alle vragen en maak alle opdrachten in de uitwerkbijlage.

Dit examen bestaat uit 32 vragen en een schrijfopdracht.

Voor dit examen zijn maximaal 49 punten te behalen.

Achter elke vraag staat tussen haakjes hoeveel punten je met een goed antwoord kunt behalen.

Vraag 1 In welke zin van alinea 1 staat de aanleiding voor het schrijven van de tekst genoemd? (1 punt)

- A Bijna negentig jaar geleden verscheen *Homo ludens* (Latijn voor spelende mens), een boek waarin Nederlands historicus Johan Huizinga betoogt dat de mens ten diepste een spelend wezen is.
- B We houden van spelletjes spelen: louter om het spel zelf en het plezier ervan.
- C Nu blijkt uit wetenschappelijk onderzoek dat spelen niet alleen leuk is, maar ook nog eens erg leerzaam.

Volgens alinea 3 kun je jezelf verbeteren door ergens een spel van te maken. Leg uit hoe dit komt.

Vraag 2 Gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden. (1 punt)

Kevin gaat vaak hardlopen. Hij deelt zijn loopafstanden met zijn vrienden op de hardlooppapp Runkeeper zodat ze kunnen zien welke vooruitgang hij maakt.

Vraag 3 Welke intrinsieke drijfveren horen hier het meest bij? (1 punt)

- A autonomie en verbondenheid
- B competentie en verbondenheid
- C zingeving en autonomie
- D zingeving en verbondenheid
- E autonomie en competentie
- F competentie en zingeving

In alinea 5 gaat het over 'cognitieve dissonantie'.

Vraag 4 Omcirkel in de zin in de uitwerkbijlage de juiste woorden zodat je een goede beschrijving krijgt van wat hier met cognitieve dissonantie bedoeld wordt. (1 punt)

Vraag 5 Welke TWEE adviezen geeft Anouk Visser om ervoor te zorgen dat je niet terugvalt in oude patronen? Baseer je antwoord op de alinea's 5 tot en met 7. Gebruik per advies niet meer dan 15 woorden. (2 punten)

Vraag 6 Welk mogelijk probleem van gamification wordt genoemd in de tekst? (1 punt)

Gamification kan

- A bewust verkeerd worden ingezet om ons verslaafd te maken.
- B ervoor zorgen dat we onze doelen steeds aanpassen.
- C leiden tot frustraties als een doel niet behaald wordt.
- D slechts kortstondige motivatie bieden voor veranderingen.

Vraag 7 Welke uitspraak komt NIET overeen met de inhoud van de tekst? (1 punt)

In deze tekst

- A worden manieren genoemd hoe je gamification kunt inzetten om lastige situaties bij het aanleren van nieuw gedrag te voorkomen.
- B worden voorbeelden gegeven van computerspelletjes waarmee je gamification kunt inzetten voor het aanleren van nieuw gedrag.
- C wordt het verband besproken tussen gamification, cognitieve dissonantie en valkuilen bij het aanleren van nieuwe gewoontes.
- D wordt gamification gezien als het toepassen van spelelementen om het aanleren van nieuwe gewoontes makkelijker en leuker te maken.

In de laatste zin van de tekst staat: “Het is aan ons om onze homo ludens te omarmen en zo een leerzame spelomgeving voor onszelf te creëren.”

Vraag 8 Wat wordt hiermee bedoeld? (1 punt)

We moeten

- A aanvaarden dat gedragsverandering pas bereikt kan worden als we blijven spelen.
- B accepteren dat we spelende wezens zijn en daarom maar beter spelenderwijs nieuw gedrag aan kunnen leren.
- C onszelf beloningen toestaan voor het aanleren van nieuw gedrag door spel.
- D tevreden zijn omdat we door spelen ons gedrag kunnen veranderen.

Je moet een samenvatting maken van de tekst.

Vraag 9 Welke DRIE van de onderstaande zinnen uit de tekst bevatten informatie die zeker in die samenvatting opgenomen moet worden? Noteer de nummers van deze DRIE zinnen. (1 punt)

- 1 Nu blijkt uit wetenschappelijk onderzoek dat spelen niet alleen leuk is, maar ook nog eens erg leerzaam.
- 2 “Ieder mens is uniek, maar over het algemeen zijn er vier belangrijke intrinsieke drijfveren voor ons gedrag: competentie, autonomie, verbondenheid en zingeving”, zegt Visser.
- 3 Je moet zelf bedenken wat je gaat doen en omgaan met onverwachte situaties (autonomie), waardoor je sneller leert.
- 4 Het is aardig frustrerend wanneer het weer niet lukt om nee te zeggen tegen dat biertje of wanneer je aan het einde van het jaar ontdekt dat je weer geen enkel boek hebt uitgelezen.
- 5 Zo functioneert de verantwoording naar de buitenwereld als een herinnering om niet onbewust van doel te veranderen.
- 6 Spelen, ons onbewuste brein beter begrijpen en gamification kunnen ons dus goed op weg helpen met het aanleren van nieuwe gewoontes.

Vraag 10 Met welk begrip wordt het onderwerp van de tekst geïntroduceerd in alinea 1? (1 punt)

Alinea 2 begint met de zin “Die situatie is op dit moment als een duurzaam Utopia.”

Vraag 11 Wat wordt hiermee bedoeld? (1 punt)

- A Een afvalvrije samenleving is meer een wens dan dat die ook al werkelijkheid is.
- B Er zullen steeds minder spullen van nieuw materiaal worden gemaakt.
- C Het bestaan van een duurzame samenleving komt steeds dichterbij.
- D Het hergebruiken van materialen is al zover dat er steeds minder milieuschade is.

In alinea 3 zegt Marko Hekkert: “Niemand lijkt de urgentie te voelen”.

Vraag 12 Noem DRIE redenen waarom dit volgens hem onterecht is. (2 punten)
Gebruik per reden niet meer dan 10 woorden.

Vraag 13 Hoe komt het dat het verbruik van grondstoffen in Nederland nog steeds groeit, volgens de tekst? (1 punt)

- A Nederlanders en bedrijven in Nederland vinden het niet belangrijk genoeg om spullen te hergebruiken.
- B Nederlanders kopen steeds meer goedkope spullen die niet lang meegaan, omdat er te weinig betaalbare duurzame producten zijn.
- C Nederlanders willen wel hergebruikte producten aanschaffen, maar ze willen hier niet te veel voor betalen.
- D Nederlandse bedrijven bieden nog te vaak goedkope producten aan, waardoor Nederlanders steeds meer kopen.

■ Tekstfragment 1

Circulaire economie heeft impuls nodig, helpt het om de btw¹⁾ te schrappen?

Verlaag de btw op reparaties en schrap die helemaal op tweedehandsspullen. Dat staat in een oproep van Bol.com, Zeeman en acht andere bedrijven in een brief aan het kabinet.

De maatregelen moeten helpen om de samenleving circulair te maken. Circulair is een economie zonder afval, waarin alle grondstoffen uit herbruikbare spullen en materialen komen, zegt het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

Kan het schrappen of verlagen van de btw helpen om de circulaire economie een impuls te geven?

In veel landen heeft dat wel gewerkt. Dat zegt Devrim Yazan, onderzoeker duurzame toeleveringsketens en circulaire economie aan de Universiteit Twente. Hij verwijst onder meer naar onderzoek naar btw-verlagingen op gerecyclede materialen in China, Canada en de VS.

NOS Nieuws, 1 april 2025

noot 1 Btw is de afkorting van belasting toegevoegde waarde. Dit is een belasting die wordt toegevoegd aan de prijs van dingen die je koopt. Het wordt gebruikt door de overheid om openbare voorzieningen te betalen, zoals scholen en wegen.

Vraag **14** Bij welke alinea uit de tekst sluit tekstfragment 1 het best aan? (1 punt)

- A alinea 4
- B alinea 5
- C alinea 6
- D alinea 7

Er zijn verschillende manieren om als bedrijf of als particulier bij te dragen aan een circulaire economie.

Vraag **15** Kruis in de tabel in de uitwerkbijlage bij iedere situatie aan of die WEL of NIET bijdraagt aan een circulaire economie. (1 punt)

- Vraag 16 Wat is het belangrijkste doel van de tekst ‘Oplossingen wegwerpmaatschappij voor ’t oprapen, maar overheid laat ze liggen’? (1 punt)
- A bedrijven adviseren over oplossingen die kunnen bijdragen aan het verminderen van de wegwerpmaatschappij
 - B consumenten informeren over hoe zij kunnen bijdragen aan beter hergebruik van materialen
 - C de Nederlandse overheid adviseren over mogelijke maatregelen om het hergebruik van grondstoffen te stimuleren
 - D lezers informeren over de huidige situatie in Nederland van het hergebruik van grondstoffen

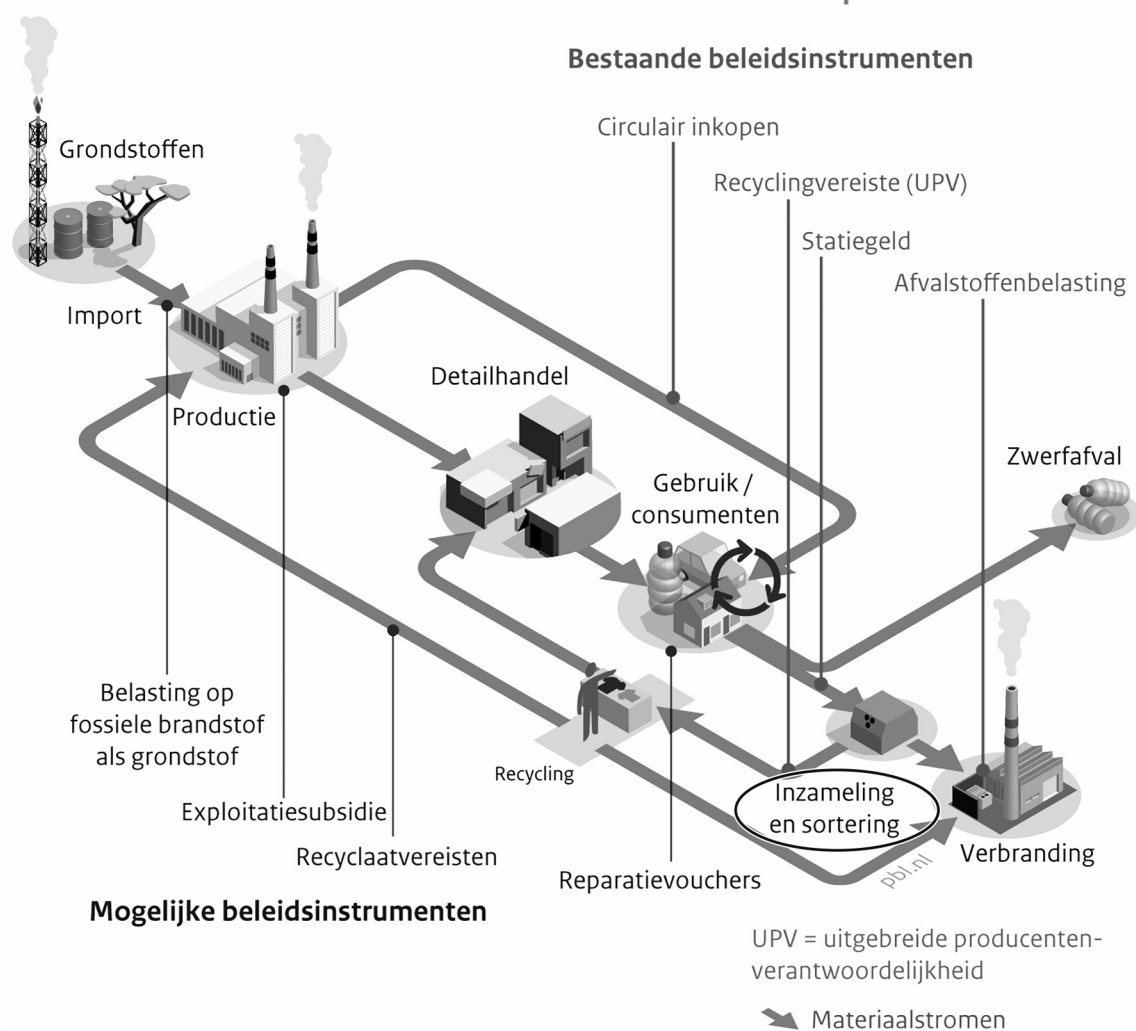
In de uitwerkbijlage staan drie zinnen uit het begin van de tekst.

- Vraag 17 Kruis in de tabel in de uitwerkbijlage bij iedere zin aan of die wordt gebruikt als een feit of een mening. (1 punt)

In de Rapportage van het PBL staat de onderstaande afbeelding.

Bekijk de afbeelding en beantwoord dan vraag 18 en 19.

Relevante mix aan beleidsinstrumenten voor een circulaire productieketen

Bron: PBL

In alinea 1 van tekst 2 wordt het voorbeeld genoemd van een kapotte laptop die een bureaulamp wordt. De laptop begint zijn route bij het startpunt 'Inzameling en sortering' (zie het omcirkelde tekstvak).

Vraag 18 Welke route legt die laptop vervolgens af? (1 punt)

- A Verbranding
- B Recycling → Verbranding
- C Recycling → Detailhandel → Gebruik/consumenten
- D Recycling → Productie → Detailhandel → Gebruik/consumenten

In de afbeelding staan bovenaan vier 'Bestaande beleidsinstrumenten' genoemd. Dat zijn manieren die de overheid kan gebruiken om recycling te stimuleren.

Vraag 19 Welke situatie past het best bij 'Circulair inkopen'? (1 punt)

- A Bouwbedrijf Struik gebruikt stenen die ze gekocht hebben bij de sloop van een flatgebouw.
- B Frisdrankfabriek Verkerke koopt nieuwe schroefdoppen voor hun flessen.
- C Meubelfabriek Jeffrey gebruikt natuurlijke materialen als hout en metalen voor hun kasten.

Tekst 3 Burgernet - Samen voor een veilige buurt

Vraag 20 Welke zin uit de tekst geeft het doel van de app Burgernet aan? (1 punt)

- A Werk samen met de politie aan veiligheid in uw omgeving.
- B Want hoe meer mensen meedoen, hoe sneller een persoon of voertuig wordt gevonden.
- C Burgernet werkt heel eenvoudig.
- D Als deelnemer ontvangt u via de Burgernetapp een kort bericht met de vraag om uit te kijken naar een persoon of voertuig.

De foto in deze advertentie trekt de aandacht.

Vraag 21 Welke andere functie heeft de foto in deze advertentie vooral? (1 punt)

De foto

- A is nodig om de tekst te kunnen begrijpen.
- B laat zien voor wie de tekst is bedoeld.
- C ondersteunt de inhoud van de tekst.
- D voegt nieuwe inhoudselementen aan de tekst toe.

De zin 'Al meer dan 2 miljoen mensen hebben de Burgernetapp' staat apart in een tekstvak en valt zo extra op.

Vraag 22 **Wat is het belangrijkste effect hiervan?** (1 punt)

De lezer

- A krijgt extra informatie over hoe de app te gebruiken.
- B weet dat hij niet de enige is die de app gebruikt.
- C wordt extra aangemoedigd de app te gaan gebruiken.
- D ziet dat de app zich onderscheidt van andere apps.

Vraag 23 **Wat is het belangrijkste doel van deze advertentie?** (1 punt)

de lezer

- A aansporen om zich aan te melden bij Burgernet
- B informeren over hoe je mee kunt doen aan Burgernet
- C overtuigen van het belang van Burgernet
- D uitleggen wat Burgernet precies inhoudt

Tekst 4 Nóg een klantenkaart

Vraag 24 **In alinea 2 staat: "Waarom zou je geen 'member' worden? Je vult even wat gegevens in en hop: je bent spekkoper. Toch?"**

Wat is hier het effect van 'Toch?' (1 punt)

- A benadrukken hoe makkelijk het is om member te worden
- B tegenspreken dat het zo simpel is om member te worden
- C bevestigen dat je snel een goede deal hebt gemaakt
- D twijfel uitspreken of je wel echt zo'n goede deal maakt

Vraag 25 **Welk probleem voor winkels ontstaat door de strengere cookie-regels?** (1 punt)

Vraag 26 **Het opgeven van persoonlijke gegevens bij een winkel kan gevolgen hebben voor de klant.**

Welke TWEE gevolgen voor de klant worden genoemd in de tekst? (2 punten)

Vraag 27 **Wat is volgens de tekst voor veel winkelketens een belangrijke manier van geld verdienen geworden?** (1 punt)

In de alinea's 10 en 11 zijn twee deskundigen aan het woord: Spierenburg en Schinkels.

Vraag **28** **Op welke manier past wat Schinkels zegt bij Spierenburgs woorden?** (1 punt)

Schinkels

- A bevestigt wat Spierenburg zegt.
- B geeft de gevolgen van wat Spierenburg zegt.
- C plaatst een kanttekening bij wat Spierenburg zegt.
- D vult de opsomming aan die Spierenburg geeft.

Tekstfragment 2 is een deel uit een tekst voor winkels over hun voordelen van de klantenkaart.

Lees tekstfragment 2 en maak daarna vraag 29.

■ Tekstfragment 2

Onmisbare voordelen van de klantenkaart

De voordelen van een klantenkaart zijn talloos. Wij hebben er enkele op een rijtje gezet.

1. Een klantenkaart verhoogt de loyaliteit van klanten en daarmee je omzet.

Klanten kunnen sparen voor extra korting op huismerkproducten. Daarmee beloon je dus hun loyaliteit. Als je een klant eenmaal binnen hebt, zal die vervolgaankopen ook eerder bij jou doen.

2. Mensen kopen eerder meer of verhogen de aankoopprijs.

Mensen kopen meer als dat ze direct voordeel oplevert. Ze zullen dus ook eerder geneigd zijn om meer te kopen om het bedrag te halen dat (extra) spaarpunten oplevert.

3. Je kunt klanten beter informeren over nieuwe producten.

Je kunt klanten op basis van hun aankopen beter informeren over voor hen relevante nieuwe producten, kortingen en aanbiedingen.

4. Je kunt er leuke dingen mee doen en leuke extraatjes uitdelen aan je klanten.

Je klanten krijgen op hun verjaardag op vertoon van hun klantenkaart een cadeautje. Ook kun je ze er makkelijker mee uitnodigen voor evenementen die je organiseert. Of je nodigt ze gericht uit een productreview te schrijven op de website in ruil voor extra punten.

Bron: <https://www.multicopy.nl/blogs/de-10-onmisbare-voordelen-van-de-klantenkaart>

In alinea 11 van de tekst ‘Nóg een klantenkaart’ staat het voorbeeld van de actie met de tompouce.

Vraag **29** Bij welk voordeel uit de lijst in tekstfragment 2 past dit voorbeeld? Noteer het nummer van je antwoord. (1 punt)

Je wilt een dure jas kopen en graag korting krijgen met een klantenkaart, maar je wilt niet dat de winkel te veel persoonsgegevens van je heeft. Je zoekt daarom naar tips voor het gebruik van de klantenkaart.

Vraag **30** Kruis in de tabel in de uitwerkbijlage voor iedere tip aan of hij WEL of NIET door Wessels of Schinkels wordt voorgesteld in de tekst. (2 punten)

De schrijver citeert Spierenburg aan het eind van de tekst.

Vraag **31** Hoe sluit dit citaat aan bij de rest van de tekst? (1 punt)

Spierenburg

- A beantwoordt een vraag uit de inleiding van de tekst.
- B geeft een belangrijke tip bij het onderwerp van de tekst.
- C geeft een stelling over het onderwerp van de tekst.
- D vat de belangrijkste zaken uit de tekst kort samen.

Vraag **32** Wat is het belangrijkste doel van de tekst ‘Nóg een klantenkaart’? (1 punt)
de lezers

- A aan de hand van tips uitleggen hoe ze het best om kunnen gaan met het delen van gegevens bij het aanvragen van klantenkaarten
- B door middel van voorbeelden informeren over de voordelen voor bedrijven van het uitdelen van klantenkaarten
- C naar aanleiding van onderzoek informeren over de voor- en nadelen voor klanten van het gebruik van klantenkaarten
- D op basis van achtergrondinformatie waarschuwen voor de risico's van het gebruik van klantenkaarten

Artikel**Situatiebeschrijving**

In het weekend heb je een trui gekocht in een nieuwe kledingwinkel. Tijdens het afrekenen vertelde de kassamedewerker dat je 10% korting krijgt als je een klantenkaart neemt. De korting wilde je wel, dus je hebt wat gegevens ingevuld en de korting gekregen.

Een week later wordt in de les Nederlands de tekst 'Nóg een klantenkaart' behandeld. Je vraagt je daarna af wat er eigenlijk met de gegevens gebeurt die jij gedeeld hebt met de kledingwinkel. Je bespreekt het met je klasgenoten en het blijkt dat veel van jullie klantenkaarten hebben zonder precies te weten wat er gebeurt met jullie gegevens.

De docent Nederlands hoort dit en ziet hier een mooie kans voor een gastles. De docent nodigt mevrouw Klein uit. Zij is docent digitaal burgerschap van de mbo-opleiding ICT & digitale veiligheid. Ze zal op 1 juli van 12.00 uur tot 13.00 uur bij jullie op school informatie geven en vragen beantwoorden over digitale veiligheid rondom klantenkaarten voor geïnteresseerde leerlingen uit de examenklassen vmbo.

Je docent Nederlands heeft je gevraagd de gastles van mevrouw Klein te promoten. Jij schrijft een artikel voor de website van je school waarin je een oproep doet aan de leerlingen om naar de gastles te komen en goede vragen te stellen. Je eindigt je artikel met een passende zin om zoveel mogelijk leerlingen enthousiast te maken voor de gastles.

Let op: de laatste vraag van het examen staat op de volgende pagina.

Vraag **33** **Opdracht** (13 punten)

Schrijf een artikel voor de leerlingen uit de examenklassen vmbo waarin je ze oproept om de gastles te komen volgen over digitale veiligheid.

Gebruik voor dit artikel de gegevens uit de situatiebeschrijving en eventueel de tekst 'Nóg een klantenkaart'. Gegevens die niet in de opdracht staan, moet je zelf bedenken.

Besteed in jouw tekst aandacht aan de volgende punten:

- de aanleiding voor de gastles over digitale veiligheid;
- een voordeel van klantenkaarten;
- een nadeel van klantenkaarten;
- een oproep voor het bijwonen van de gastles over digitale veiligheid met mevrouw Klein;
- een uitleg wie mevrouw Klein is;
- de doelgroep van de gastles;
- een voorbeeld van een vraag die jij gaat stellen bij de vragenronde van de gastles;
- een verzoek aan leerlingen om een vraag te bedenken voor de vragenronde van de gastles;
- een vermelding van de datum, tijd en locatie van de gastles;
- hoe en tot wanneer leerlingen zich kunnen aanmelden voor de gastles;
- een passende slotzin.

Maak er een samenhangend geheel van en zet er een passende titel boven. Zet je voor- en achternaam en je klas eronder.

Let op: Zorg ervoor dat je tekst minimaal uit 100 woorden bestaat. Bij minder dan 100 woorden krijg je geen punten voor taalgebruik.

Einde examen

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.